ערשטער גרוס פון א"י פון י. עסטרין אין תלמוד תורה זאל זונטאג, 4-טן אקטאבער 8.30 אוו.

וועטער:
טייל־ווייז וואלקנדיק, קילער

The Only Jewish Newspaper in Western Canada Established 1910 PUBLISHED DAILY

זון אויפגאנג — 6.25
זון אונטערגאנג — 6.11

די איינציקע אידישע צייטונג אין מערב קאנאדע
עטאבלירט אין 1910
דערשיינט
יעדן טאג

אידישע וואכרט

THE ISRAELITE PRESS

Vol. 21, No. 219. Thur. October 1, 1931.

Published Daily except Saturday and Sunday. דערשיינט יעדן טאג חוץ שבת און זונטאג

דאנערשטאג כ' תשרי, תרצ"ב.

NEW YORK PUBLIC LIBRARY
OCT 7 1931

אנב-אורחא

פון מארק

עס שאקירט מיך זייער אפט די לייכטזיניקייט מיט וועלכע מען ווארפט זיך ביי אונז אויף דער אידישער נאס מיט די ווערטער "פאראט", "פארקוים־טע נשמות" און אנדערע עגלאבע עפ־טעפן בנוגע אידייאישע קענגער.

עס קומט אויס, אז אידיען אליין קאנען זייער שטעטל ניט באשטיין, און די הויפט ראל שפילן פרעזאנען.

די פראגע, הייסט עס, איז בלויז וועלכע פערזאנען מען דארף פאלגן. דארף מען בלויז דערווייזן, אז "אונזער רע" זייענן שיינע, פיינע, עראלאכע און אלידיוסכדיקע מענשן, ממש מלאכים; בעת דעם צווייטנס־מענשן זייענן פארר רעטער, שפיאנען, פארקויפטע נשמות, באנדיטן עס־הארצים, באשיבוזוקן און אנדערע אן א קארט.

"אונזערע" טוען אלץ און תמיד לטובת חכל, און זייערע איינענע פער־זענלאכע אינטערעסן. האבן זיי אפילו אין דער לינקער פאח ניט; בעת "זיי־ערע" זוכן נאר צו באשווינדלען דעם עולם פאר פערזענלאכע נעוינסן.

און אז "זייערער" איינער נייט ארי־בער אין אונזער לאגער? ווערט ער לגייך א צדיק גמור. און אז "אונזערע" איינער נייט אריבער צו "זייער" מחנה? ווערט ער א רשע מרושע.

* * *

איך לייענ ניט די קאמוניסטישע "פרייהייט", אבער פון א בריוו אין "טאג" נעפין איך אויס, אז בען ניט־לאון ווערט פון דער "פרייהייט" באר־שולדיקט אין שטיין אין פארבינדונג מיט דער באלייצי ווי איירער א שפיאן, צו פאר"מסר"ן פאר איר ארבעטער . . .

נעדייגקט איר ווער בען גיטלאון איז? ער איז נאר ניט לאנג צוריק נעווען דער קאמוניסטישער קאנדידאט פאר פרעזידענט אדער וויצע־פרעזי־דענט (איך געדיינק ניט גענוי וואס פון די צוויי) פון די פאראייניקט שטאטן. אז דאן האט די "פרייהייט" אים שיר ניט דערהויבן צו דער העכ־סטער לענינסקישער מדרגה.

אין אבער גיטלאון נעשטרויכלט גע־ווארן, און האט מיט דער מערהיט פון דער קאמוניסטישער פארטיי אין אמע־ריקע ארויסגעטראטן קעגן דער אפיצי־עלער מינדערהייט פארטיי, געשטיצט פון מאסקווא. ער איז געווארן א "טראצקיסט". אדער א "לאוסטאניסט".

האט איר עס דא: האט ער מקריב געווען זיין הויכע פאזיציע אין דער קא־מוניסטישער פארטיי מסתמא ניט אומזיסט. ססתמא האט ער זיך פאר־דונגען פאר גוטע געלט צו דער פאלי־צייי . . .

זיינען מיר דאך אבער אלע זיכער, אז ווען גיטלאון קומט צוריק, וואלט מען אים אויפגענומען מיט אפענע ארעמס און ער וואלט ווידער געווען דער גרויסער צדיק!

* * *

איך בריינג דא דעם פאקט ווי איי־נעם פון אז א צאל עלאכע פאקטן אין אונזער געזעלשאפטלאכן לעבן.

דאס איז ניט דוקא א קאמוניסטישע איינגעשאפט צו פאציען זיך אויף אזא, וואלט איך געשאנט. שארלאטאנסקי אויפ. צו אידייאישע קענענס.

אין אונזער נאכנען געזעלשאפטלאכן געביידיאקע אמערקס דער תיך מער דער קאמף פון פרוזענען, ווי דער קאמף פון אידיען. אין ערגעץ וואנדס מען זיך דאכט זיך ניט מיט בלאטע און מיט די שמוציקסטע זיידל ווערטער און פערזענלאכע באליידיגונגען, ווי ביי אונז.

די קאמוניסטן קומט אבער דער "קרעדט" פאר דערהויבן די זאך צו א קונסט, צום "משה נאדיריים".

זיי האבן אין דער הינזיכט ווייט אריבערגעגאנגען שוין זייער רבי'צו, יעב־טע טעלעבענדיג, ע"ח, פון פארווערטס.

* * *

אדער נעמט אט ראמזי מאקדאנאלדן אים אין נעבאך אזוי אויף זייער ב־טער, אבער פון קיינעם האט ער ניט אויסצושטיין אזעלכע צרות, ווי פון אונזערע ראדיקאלע אינ'ן.

די ארבעטער פון ענגלאנד גופא, די הויפט מחותנים אויף דער חתונה, זיי־נען איבערציינט, אז מאקדאנאלד איז באגאנגען א שווערן פעלער, זייער א שעדלאכן פעלער פאר די ארבעטער (און איך שטים מיט זיי איין).

קיינעם פון זיי גייט אבער אפילו ניט ארויף אויפן זינען צו באשולדיקן מאקדאנאלדן אז ער האט זיך פאר־קויפט.

און אפילו ווען א קאנסערוואטיווע צייטונג זאגט בביאות, אז מאקדאנאלד וועט ווערן א לארד און טאמאס וועלכן מען האט באזייטיקט פון דער איינגבאן דורך אן אויסגעלייטן מיטל, אין אן אנדערע מאנירע, אז ער האט אויפגעגעבן פון דער אייגענער אינ־טעגריטעט, אז ער האט אויפגעגעבן דאס לעבן פון זיין פאלק

THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., E.
Published daily except Saturday and Sunday.
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.
Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

נהלל

פון ח. ל. חריפאי

פאר א לעזער פון א אידישער צייטונג דארף מען דאך נישט דערציילן, וואס אזיינס נהלל איז. ווער ווייס דאס נישט דעם ערשטן אידישן דארף אין דעם עמק, וואס איז אויפגעשטעלט געוואָרן גלייך נאך באלפורס דעקלאראציע ? פריער צעלטן, דערנאך : באראקן, ווייינגערטנער, פעלדער, שטאלן — בקיצור, די קריין פון דער אידישער קאלאניזאציע אין דעם עמק. און איר ווייסט דאך מסתמא, אז נהלל איז באליבט ביי דאס איד. פאלק נישט נאר מיט איר באלעבאטישקייט — דא האט זיך צוזאמענגעקליבן דאס שענסטע און דאס בעסטע פון דער פראקטישער ציוניסטישער באוועגונג אין ארץ־ישראל. וועמען האט איר דא נישט ? — די געגנראלן פון דער ארבעטערבעוועגונג ארץ־ישראל האבן באפעלן וואָרפן פון זיך די קריינען און „זיי זיינען אוועק נאך דער סאבע. טריבן נעז פון פען און צונג, אידעאליסטן וואס האבן פארגעסן די נאנצע וועלט, פירער און לערער — אוועקגעשמיסן דעם זיי די געזעלשאפטלאכע קאריערע אין אידישער צייטונג דארף מען דאך נישט דערציילן, וואס אזיינס נהלל איז. ווער ווייס דאס נישט דעם ערשטן אידישן דארף אין דעם עמק, וואס איז אויפגעשטעלט געוואָרן גלייך נאך באלפורס דעקלאראציע ? פריער צעלטן, דערנאך : באראקן, ווייינגערטנער, פעלדער, שטאלן — בקיצור, די קריין פון דער אידישער קאלאניזאציע אין דעם עמק. און איר באלעבאטישקייט — דא האט זיך צוזאמענגעקליבן דאס שענסטע און דאס בעסטע פון דער פראקטישער ציוניסטישער באוועגונג אין ארץ־ישראל. וועמען האט איר דא נישט ? — די געגנראלן פון דער ארבעטערבעוועגונג ארץ־ישראל האבן באפעלן וואָרפן פון זיך די קריינען און „זיי זיינען אוועק נאך דער סאבע. טריבן נעז פון פען און צונג, אידעאליסטן וואס האבן פארגעסן די נאנצע וועלט, פירער און לערער — אוועקגעשמיסן

דער אָפּגעשלאָגענער אנטיסעמיטישער פּוטש אין עסטרייך

(ספּעצ. פאר „דאס אידישע וואָרט")

פון מ. א. טענענבאום

דער אנטיסעמיטישער האקנקרייצלערישער פליגל פון דער היימוועהר האט פארלוירן די איינציקע, און לעעטע שלאכט אין עסטרייך. דער דאזיקער פליגל האט אלע מאל באנוצט אלע קונצן, כדי צו מאכן פון דער נאנצער היימוועהר א ריין אירן פרעסערישע אָרגאניזאציע מיט „היטלערישע לאזונגען און מיט מערדערישע מעשים. ביטערע ערות וואלטן געווען געקומען אויף דעם עסטרייכישן אידנטום, אויב די היימוועהר וועלט טייל, ווען אט די עקסטרעם אנטיסעמיטישע חברותא וואלט דערארבערט די מלוכה מאכט אין עסטרייך. דיגיפט שפריצנדע רעדנס פון אירע פירער קענען אירן, די באקאנטע אנטיסעמיטישע דראאונגען „קענען „אויטשיע קעפּ" וואס וועלן זיך וואלגערן אין מיסט און קענען „קרומענווקע ישורנאליסטן" וואס דארפן תיינען אויף די לאמפּערנעס פון די נאסן — אזוי האבן געערט די דאזיקע פירער ניט בלויז „אלס" קאטעגאָר פון דער היימוועהר, נאר אויך אויף זייערע מיניסטער פארטפעלן.

מען קאן זיך פארשטעלן די אירע שע שטימונג אין עסטרייך. אין צווייטן טאג ראש השנה, ווען פלוצלונג האבן זיך די געזעלשאפטלאכע אָרגאניזאציעס אויף דעם אקסל — נישט נאר אין אין אלע אנדערע לענדער, אין אמעריקא, אין שטאל — א אלטע אידישע בילדל פון גדעון'ס צייטן.

— טייערע חברים, איר האט נישט נאר באזונט די ערד, נאר אויך דעם גלות־ארט. נעווים האט א גרויסע ווערט דאס באלעבאטישקייט, אבער עס זיינען דא נצחונות, וואס מיר זיינען אזוי אומשטאנד. אפּצושעצן. דעם ערשטן פעלקל האט איר אריינגעשטעקט — קוקט זיך צו ארום : א אידישער לאנדווירטשאפטלאכער ישוב, וואס נעמט ארום מעל ווי דרייסיק פונקטן.

איך בין געקומען אין נהלל צו איר שמחה. א יום־טוב'דיקע שטימונג. עס קלייבן זיך צוזאמען די פני פון דעם ישוב, און איבעראל די הויפּט מחותנים אליין.

ביסלאכווייז, איינס נאך איינס, ווערט דער „בית־העם" (פאלקס הויז) דעראלזירט ווערן. נאך א צוויי טויזנט יאָריקער הפסקה וועט פון דאס ניי מארגן די אידישע מאסע באהערשן דעם עמק !

ווייער גייסטלאכער פירער איז געווען א. ד. גאָרדאָן ז"ל, וועלכער עס האט געזען די גאולה פון דאס אידישע פאלק אין עוואטענבוגר מיט דער נאטור דורך ערד ארבעט. זייענדיק שוין העכער ווי פופציק יאָר, האט ער אויף זיך ארויפגעוואָרפן דעם יאָך פון ארבעט, „וועלנדיק מקיים זיין זיין תורה בפועל ממש. טאג־טעגלאך האט מען געקאנט באגעגענען דעם ראזיקן פאט־ריארכאלן זקן מיט דעם גראָב־איינן אויף דעם אקסל — נישט אומזיסט האבן זיינע נהלל'ער תלמידים דעם פארפלאנצט אויף זיין נאמען א וועלדעלע אין די נדעוגעצן פון זייער קאלאניע. זיין גייסט שוועבט ארום נאך היינט אויף די פעלדער פון נהלל.

איז שוין אריבער צען יאָר, זינט מען האט פארלייגט דעם יסוד פון דער דאזיקער קאלאניע ? דאכט זיך, נעכטן איז דאס געווען. שורות, שורות פון ביידלאך האבן זיך צוגעטריבן צו דער מוטער ערד. ארום זומען אנטלאפן — די מאלאריע האט זיי פארטריבן. וועט דען דא זיין א ישוב ? עס גנב'עט זיך אין הארצן אריין א צווייפל. דער ווינט ווייסט זיך אריין צווישן דעם כרמל און ים, די ביידלאך פאלן, נאר עקשנות'דיק און ענדולדיק ווערן זיי ווידער אויפגעשטעלט. נישט קיין וואסער, נישט קיין רו. די פנים־פאר'ראגט'ט און פארברענט. די מחנה שלאפט. נאר דער איין תבור שטייט אויף דער וואך.

—שלאפט, שלאפט רואיק, טייערע חברים, מארגן וועט אייער האפענונג אין פארשיידענע אויפגעטאן אין אנדערע געביטן פון חכמה. וואס דער צווייווירטער האט באוויזן. זאגט אייך וואס איר ווילט, אמעריקע וואלט ער היום פאר בליכן א מדבר, ווען ניט קאלאמבוס מיט די ווייסע פארשעל. די רויטע אין אמעריקאנער — אוואדע ניט די ארבעט פונם אמעריקאנער איר־דיאנער, אינדיער אדער אוסטראליער און אפריקאנער. היינט די גרויסע אויפטאונגען אויף די אנדערע געביטן פון חכמה וואס דער צווייווירטער האט באוויזן, זאגט אייך וואס איר ווילט, אמעריקע וואלט ער היום פאר בליכן א מדבר, ווען ניט קאלאמבוס מיט די ווייסע פארשעל. די רויטע אין אמעריקאנער, ראדיא אז די לופט מאשין זיינען דאך די פאראדוקטן פון דער ווייסער ראסע, פון דעם אייראָפּאיער און אמעריקאנער — אוואדע ניט די ארבעט פונם אמעריקאנער איר־דיאנער, אינדיער אדער אוסטראליער און אפריקאנער. היינט די גרויסע אויפטאונגען אין אמעריקאנערן געווען געצוואונגען צו פארזוכן א שטיק מענשן־פלייש

קאניבאלן קען מען נאָך איצט געפינען אין פארשיידענע פלעצער פון וועלט

:: :: פון י. מאלין

וואס מען זאָל ניט זאגן וועגן ווילדע מענשן, ווי מ'זאָל אויף זיי קיין רחמנות ניט האבן און זיך אנעמען זייער קריוו־דע, מוז מען אבער צוגעבן, אז א ווילדער איז אין פארס א ווילדער מיט אלע זיינע מעלות און מען טאר קיין שופיל טענען ניט האבן צו יענע. וואס זאגן אויסצומעשלען אזעלכע אפּעטיטאנע נע פעלקער. א מלכד איז בארעכטיקט צו קרינן באצאלט פאר זיין טרחה און דאס נעמען אויב אלע, אז דער מלמד לאנגיס זיך פון צייט צו צייט ניט איבעריק העפלאך מיט זיין תלמיד. אמאליקע האט מען די שלעכטע תלמידים, וועלכע האבן זיך ניט געלאזט לערנען, געקאטשעוועט, מבכד געווען, מיט קלעפּ און סטוסאקעס, ניט קוקנדיק, וואס מען האט דאמאלס, ווי היינט, געצאלט די טיקסטע בונדעס־לערער פון עסט־רייך כדי איינצושליסן די הויפּט שטאט ווין. ספּעציעל ווען מען האט זיך דערוואוסט, אז דער פוטש אין נעמאטכע דוקא פון דעם אנטיסעמיטישען היימוועהר־פליגל, וועלכער האט תמיד אפן פראקלאמירט די פארניכטונג פונם עסטרייכישן אידנטום אלס וויכטיקסטן פונקט פון זיין פראגראם, אין ווין שליין איז אפילן געווען רר איק. אז א שום סימן פון אויס־שאמדט. דאך האט מען געציטערט פאר דעם גורל פון די דרייסיק טויזנט אין אין די פראווינץ לענדער, וואו דער פוטש איז אויסגעבראכן און מען האט דערוואורטעט דאס ערנסטע פאר ווינער אידנטום, אויב די היימוועהר וועלן אנציען קיין ווין.

פון אט דעם ציטערן און שרעקן זיך איז מען ארויס ערשט מוצאי ראש השנה, ווען ס'איז קלאר געווארן, אז דער נאנצער פוטש האט אויסגעבראכן אין מען האט דערוואורטעט אז אין אין אלע לענדער, וואו מען לאזט דאס דעם אפּעטיט, ווי ווילדע חיות אין וואלד.

דער ווייסער האט דאך מיט אלע זיינע חסרונות פארט פראגרעסירט אויף אלע געביטן פון דער חוכמה. אין מיטן דער סער פון אלעמען. אין מיטן דער סער פון אלעמען. אין דער שטאט אוסט'א, וואלין, דה האט דער צריק געפרעגט דעם אידן :

— וואס איז דיין פארלאנג פון השי"ת ? — וועל איך מתפלל זיין פאר דיר, ווייל דו האסט געפונען ליב־שאפט אין מיינע אויגן.

דער איד האט אים גענענטפערט :

— איך בין זייער רייך אין איך וואוין אין א דארף ניט ווייט פון אוסטרא, עס פעלט מיר קיין זאך ניט, בלוין קיין קינדער האב איך ניט, אין מיין איינציקע בקשה פון השי"ת איז, אז דער רבונו של עולם זאל זיך אויף מיר מרחם זיין אין מיר מזכה זיין מיט א זרע של קימא . . .

— הער זיך איין — האט דער צריק צו אים געזאגט — דו קאנסט ווכה זיין צו האבן א קינד, אבער מיט א תנאי אז דו זאלסט אויף זיך מקבל זיין די פלאגנדע דריי זאכן : דו זאלסט פארליירן דיין נאנצן פארמעגן, דעם טאג וואס דיין פרוי וועט ווערן שוואנגער זאלסט שטארבן און נאכן געבורט פון דיין קינד זאל דיין פרוי שטארבן. ניי אהיים אין דו זאלסט זיך דורכשמועסן מיט דיין פרוי און אויב אז דער רבונו של עולם זאל זיך אויף מיר מרחם זיין אין מיר מזכה זיין מיט א זרע של קימא . . .

— הער זיך איין — האט דער צריק צו אים געזאגט — דו קאנסט ווכה זיין צו האבן א קינד, אבער מיט א תנאי אז דו זאלסט אויף זיך מקבל זיין די פלאגנדע דריי זאכן : דו זאלסט פארליירן דיין נאנצן פארמעגן, דעם טאג וואס דיין פרוי וועט ווערן שוואנגער זאלסט שטארבן און נאכן געבורט פון דיין קינד זאל דיין פרוי שטארבן. ניי אהיים אין דו זאלסט זיך דורכשמועסן מיט דיין פרוי און אויב אז דער רבונו של עולם זאל זיך אויף מיר מרחם זיין אין מיר מזכה זיין מיט א זרע של קימא . . .

— הער איין — האט דער צריק צו אים געזאגט — דו קאנסט ווכה זיין צו האבן א זון, וועלכער זאל נאך זייער טויט קאנען זאגן „קדיש". אין איז מקבל באהבה דעם רבינס רייד, וואס ווען פאר א ווערדע האט דעם מענשנס רייכטום, אויב ער לאזט ניט איבער קיין יורש ? . . .

דער מאן איז געקומען צום רב און ער האט אים געבראכט זיין פרוים ענטפער און דער צריק האט אים געגעבן זיין ברכה . . .

אין א קורצער צייט ארום איז ער געווארן אן ארימאן. ער האט שנעל פארלאָרן זיין פארמעגן, זיין פרוי איז פארגאנגען אין שוואנגערשאפט און ער איז גיך געשטארבן. די פרוי איז געבליבן שטארק עלנט אין דארף נאך איר מאנס טויט, האט זי באשטימט זיך אריבערצוציען אין דער נאענטער שטאט אוסטרא.

און אזוי ווי זי האט זיך געשעמט קומען אין שטאט ביי־טאג, ווייל מען וועלכע זי האט געפילט אז חלשות נייט איר אונטער.

און אזעלכע שבתים ווי דער קען מען געפינען אין אזיע, אפריקע, אמעריקע און אוסטראליע, אבער ניט אין אייראָפּע. ניין, דער צווייווילזיזטער מענש פון אייראָפּע און אמעריקע שטייט פארט מיט הונדערט קעפּ העכער פון די ווילדע און אפּעטשטאנענע.

(שלום אויף זייט דריי)

די געבורט פון מהרש"א

אין דער שטאט אוסט'א, וואלין, איז אמאל געווען א גרויסער רב, א בארימטער גאון און א באוויסטער צריק.

אין זיין צייט האבן די באלעבאטים פון שטאט אנגעהויבן צו בויען א נייעם פראכטפולן בית־מדרש אין אוסטרא, און צוליב דער פייערונג פון לייגן דעם ווינקלשטיין פון שול, האבן די פני העיר איינגעלאדן פילע מענשן, סיי פון שטאט און סיי פון די נאענטע שטעטלאך און דערפער. טויזנטער מענשן זיינען געקומען נע־מען אן אנטייל אין דער משתה און שמחה.

דער ראש הקהל האט אנגעפאנגען צו פארקויפן דעם כבוד פון לייגן דעם ערשטן שטיין. איינער האט געגעבן צען רעדלאך, דער אנדערער צוואנציג און דער דריטער דרייסיק און דער הייליקער צריק האט זיך דאן אוועק־געשטעלט צו מלמד זכות זיין אויף דעם פאלק ישראל.

— גיב א קוק, רבונו של עולם — האט ער געזאגט — וויפיל זיינען אייגע מצות געווען ביי דיר אידן, און זיין פנים האט געשיינט פון גרויס חדוה, און דער עולם האט געשטייגט מיט דער פריין העכער און העכער לכבוד דער מצוה פון לייגן דעם ערשטן שטיין פון דער שול.

מיט אמאל האט זיך באוויזן א מאן, וועלכער האט אויסגערופן, אז ער ניט אזויפיל און אזויפיל גאלדענע רעדלאך, ווי די וואג פון דעם ערשטן ווינקלשטיין פון דער שול . . .

דער נאנצער קהל איז פארגאפט געווארן הערנדיק, אז עס האט זיך נע־פונען א מאן, וואס זאל געבן אזא גרויסע סומע געלט, וואס קיינער האט שוין נישט געקאנט העכער שטיגן, מען האט אפּגעוואוינן דעם שטיין און דער איד האט געבראכט א זאק מיט גאלדענע רעדלאך, ווי דער איד האט באצאלט פונקט ווייפיל דער שטיין האט געוואוינן און דאס געלט האט ער אי־ברגעגעבן צום ראש הקהל.

נאכהער האט ער גענומען דעם שטיין און ער האט אים איבערגעגעבן צום רב און אים געהייסן לייגן דעם ווינקלשטיין פאר דער שול. דער צריק האט אוועקגעלייגט דעם יסוד פון דעם בנין. די שמחה איז געווען זייער גרויס, ווייל פון די געלט, וואס דער איד האט געגעבן, וועט נאך בלייבן אויף דער פארשיידענע הצטרכות העיר. אלע מענשן פון דער שטאט זיינען געווען זייער צופרידן. איבער־הויפּט איז געווען דער רב צופרידן, ווייל מען האט דאך אויפגעטאן אין אמעריקאנערן געווען געצוואונגען צו פארזוכן א שטיק מענשן־פלייש

ווייל מען זאָל ניט זאגן וועגן ווילדע מענשן, ווי מ'זאָל אויף זיי קיין רחמנות ניט האבן און זיך אנעמען זייער קריוו־דע, מוז מען אבער צוגעבן, אז א ווילדער איז אין פארס א ווילדער מיט אלע זיינע מעלות און מען טאר קיין שופיל טענען ניט האבן צו יענע. וואס זאגן אויסצומעשלען אזעלכע אפּעטיטאנע נע פעלקער. א מלכד איז בארעכטיקט צו קרינן באצאלט פאר זיין טרחה און דאס נעמען אויב אלע, אז דער מלמד באגיס זיך פון צייט צו צייט ניט איבעריק העפלאך מיט זיין תלמיד. אמאליקע האט מען די שלעכטע תלמידים, וועלכע האבן זיך ניט געלאזט לערנען, געקאטשעוועט, מבכד געווען, מיט קלעפּ און סטוסאקעס, ניט קוקנדיק, וואס מען האט דאמאלס, ווי היינט, געצאלט די טיקסטע בונדעס־לערער פון עסט־רייך כדי איינצושליסן די הויפּט שטאט ווין. ספּעציעל ווען מען האט זיך דערוואוסט, אז דער פוטש אין נעמאטכע דוקא פון דעם אנטיסעמיטי־שען היימוועהר־פליגל, וועלכער האט תמיד אפן פראקלאמירט די פארניכ־טונג פונם עסטרייכישן אידנטום אלס וויכטיקסטן פונקט פון זיין פראגראם, אין ווין שליין איז אפילן געווען רר איק. אז א שום סימן פון אן אויס־שאמדט. דאך האט מען געציטערט פאר דעם גורל פון די דרייסיק טויזנט אין אין די פראווינץ לענדער, וואו דער פוטש איז אויסגעבראכן און מען האט דערוואורטעט דאס ערנסטע פאר ווינער אידנטום, אויב די היימוועהר וועלן אנציען קיין ווין.

פון אט דעם ציטערן און שרעקן זיך איז מען ארויס ערשט מוצאי ראש השנה, ווען ס'איז קלאר געווא־רן, אז דער נאנצער פוטש האט זיך געענדיקט מיט אירע פריי־הייטלאכע אינסטיטוציעס.

און אויב די אלעבאטים האבן זיך פארשטעלט מיטן תירוץ "קאמוניסטן" , איז עס פונם געזעלשאפטלאכן שטאנדפּונקט גאר קיין תירוץ ניט : אויב ס'איז אמת די טענה פון די ארבעטער אז זיי זיינען געקריוודעט און באשווינדלט געווארן, איז עס ניטא קיין געזעץ אין לאנד, אז קאמוניסטן זאָלן מען געקריוודעט און באשווינדלט ווערן.

די רעגירונג, וועלכע דארף פארטרעטן די געזעלשאפט, האט שוין דערפאר לאנג געדארפט אויספאָרשן די קלאגעס פון די ארבעטער, — צי די באלעבאטים האבן געגעבן זייער צושטימונג צו ניט.

אבער ערשט איצט, נאך דער בלום־באד, ווערט באריכטעט, אז א ריכטער וואס פארטרעט אי די פעדעראלע, אי די פראָווינציעלע רע־גירונג .האט צוגעטראָטן צו דער אויספאָרשונג פון די אורזאכן פונם סטרייק. און דא ווערט גלייכצייטיק באריכטעט, אז די פראָווינציעלע רעגירונג זוכט צו באזייטיקן די סטרייק פירער פונם גענגט, "בדי צו דערמעגלאכן די פארהאנדלונגען צווישן די באלעבאטים און די אר־בעטער".

עס קומט אזוי אויס, גלייך ווי געוויסע כחות וואָלטן לכתחילה געשטרעבט צו דערפירן צו דער קאנסטראָפּע, כדי עס זאָל דערנאך זיין אן אויסרייד פאר דער באזייטיקונג פון די אקטיווע פירער פונם סטרייק. אזוי אז די ארבעטער זאָלן פארלירן זייער ווידערשטאנד־קראפט . . .

און עס קומט אויס, גלייך ווי מען וואָלט פריער ניט געקאָנט מאכן די אויספאָרשונג, איידער דער באדן איז געווען גרייט און די סטרייקערס זיינען פארבליבן אן זייער פירערשאפט . . .

און אזוי האט זיך געשאפן א לאגע, וואו עס וואָלט ניט געשאדט צו מאכן אן אויספאָרשונג, פארוואס די אויספאָרשונג איז ביז איצט אפּגעלייגט געווארן . . .

ווי זי מעשה איז, איז זי פארשפּעטיקט אויספאָרשונג אפשר בעסער ווי גארנישט. כאטש זי ווערט דורכגעפירט אין אן אנגעזאמטער מיט עקספּלאָדירנדיקע שטאפן לופט. און אונטער זייער ניט־גינסטיקע באדינגונגען פאר די אנקלאגער, די ארבעטער.

אבער די רעזולטאטן וואס מען וואָלט פון אזא אויספאָרשונג געקאָנט האבן פריער, איז שוין איצט ניטא וואס צו דערוואַרטן.

(„איטא") דער ווייסער, צווייווילזיזטער מענש מער פון אלעמען. אין מיטן דער סער

(פארזעצונג)

— זי איז א נרעפין, — האט אלטער, וועמעס שטימע עס איז איצט איינגעכאפּט געווען פארשטיקט טערן, געענטפערט.

— דו ביזט משוגע, — האט די פרינצעסין אנגערופן, — דו ביזט ניט וואס דו דערזסט.

אויף דער קאנצלער האט זיך טראכט אז די עלטער האט זיין ליקן דיינער פארוויבט פונם שכ־ער האט זיך אנגעפאנגען פון אפּצוואוועגרן, נאר פרינץ אין דעם אלטן דערזעען א ר פאר זיין געליבטער חנה'לען אז האט זיך דערשאר אין אים אנגע־פונקט ווי איינער וואס טרינקט כאפּט זיך אין א שטרוי.

— א גרעפין ? א גרעפין, ז גוגאנט. — האט ער אים אומ־דיק געפרעגט. — פון וואנען זי אן ווער זיינען געווען איר טערן ?

Hood
UR
די דאזיקע מעל קאסט ב
קריגט ארויס מער לאבנ
זעקל.
רב'ס
א העכסט שפ
אידישן ל
פון לע
(פארזעצונג)

— זי איז א נרעפין, — האט אלטער, וועמעס שטימע עס איז איצט איינגעכאפּט געווען פארשטיקט טערן, געענטפערט.

— דו ביזט משוגע, — האט די פרינצעסין אנגערופן, — דו ביזט ניט וואס דו דערזסט.

אויף דער קאנצלער האט זיך טראכט אז די עלטער האט זיין דיינער פארוויבט פונם שכ־ער האט זיך אנגעפאנגען פון אפּצוואוועגרן, נאר פרינץ אין דעם אלטן דערזעען א ר פאר זיין געליבטער חנה'לען אז האט זיך דערשאר אין אים אנגע־פונקט ווי איינער וואס טרינקט כאפּט זיך אין א שטרוי.

— א גרעפין ? א גרעפין, ז גוגאנט.

— האט ער אים אומ־דיק געפרעגט. — פון וואנען זי אן ווער זיינען געווען איר טערן ?

— א מושב עוב־דים (אן ארבעטער־קאלאניע) איז נישט ווייניקער סאציאליסטיש פון א קאמונע.

בלאך איז היינט דער "גלאוונער" מחותן — ער גיט אכטונג, אז אלעס זאל זיין אין אדרעענונג.

עס שפּרייזט אריין צבי יהודה. ברייטפּלייציק ווי א גוטער לאטיש, טרעט שווער ווי א פּויער, קוקט זיך ארום, שמייכלט לעבעדיק און ווינקט מיר אונטער, ווי ער וואלט זאגן :

— וואס, א יום־טוב'ל ! אויס מיי־חסים, גענג געעסק'ט זיך — אין חדר אריין !

און וויסן זאָלט איר, אז צבי יהו־דה אן זיין ערד ארבעט איז זיך שווער פארצושטעלן. איר וועט אין אים בשום אופן נישט דערקענען דעם אמאליקן תלמיד פון קאמערע שולע. ווען דו זאלסט מיט אים נישט ריידן, און וואס דו זאלסט מיט אים נישט ריי־דען — ער שמועס פון משק (ווירט־שאפט).

— אז איך פארשטיי נארנישט חוץ דעם ווירטשאפטלאכן שטאנדפּונקט און איך וויל נישט פארשטיין . . .

און אויב איר האלט ביי ווירטשאפט, טא הערט זשע זיך טאקע צו. וואס ער רעדט. ער איז אביסל כמורנע, נאר אין זיין ברוסט קלאפּט א נאנץ וואָ־רים הארץ.

דאס פאלק הויז איז פול מיט לעבן. גדולי הדור — און אין נהלל זיינען זיי פשוט'ע ערד ארבעטער. אום צו שילדערן זיי אלעמען, פאדערט זיך די פען פון א קינסטלער — און איך בין נישט מער ווי פעליעטאניסט.

* * *

אויף די ווענט היינגען דיאגראמען און טאבעלן. דאס איז דיי געשיכטע פון נהלל. איך קוק זיך איין. טויטע צי־פערן און קעסטעלאר, וואס דערציילן פון לעבעדיקע מעשים.

עס הויבט זיך אן א סדרה פון פּראָבוקטן : 150 טאג גרינס, 74 טאג ווייינטרויבן, 6190 עופות, 312 טויזנט אייער, 381 טויזנט ליטער מילך אין נאך און נאך. הייסט דאס דער ספּס וואס האט זיך פאר'גנב'עט אין האר־צען מיט צען יאָר צוריק, איז געווען אמוזיסט, א קאלאניע וואס דערנערט זיבן הונדערט נפשות, 100 משפחות האבן זיך איינגעוואָרצלט טיף אין דער ערד. צווישן זיי 24 נישט ערד אר־בעטער.

איך זעץ דאס אלץ איבער אויף דעם לשון פון דער ווילקאכייט. די זוכפּ זיינען אויסגעטריקנט געוואָרן.

א י ם זון זאגנען, פארוויטע גראָזן. טשערעדעס פון שאף און קי. אידישע פאסטוכער, דער חלום איז פארווירק־לאכט געווארן.

א אידישער דארף. איך האב אים שטארק ליב. ביי דער נאָטור האבן זיי אים אים אפּגע'נומ'ן, מיט אייגע־נע הענט די דראגו'ען געמאכט. אונ־ערע איז זי, ווייל מיט שוויס און בלוט האבן מיר אים אויפגעשטעלט. איך האב ליב אונט צייט צוצוקוקן זיך צו דער גרויסער מחנה פון די אידישע קינדערלאך. 260 תלמידים און קינדער נארטן און אין שולע. דאס זיינען אונזערע זעלנער, וועלכע עס וועלן דערווערבן פאר אונז דאס לאנג דורך פרידלאכער ארבעט. זייער נשמה איז נאנץ — זי ווייסט נישט פון קיין שפּאלטונגען.

זייערע טאטעס שטייען היינט אויף די איינגעגע פיס. אונטערגעשריבן די קאנטראקטן. איז א פאר יאר ארום ווע־לען זיי אנהויבן צאלן דעם קרן־היסוד זייער חוב (ארום 75,000 פונט). איך קוק זיך מיר ארום — פארבראנ־טע, פאר'ראנ'טע פנים'ער און פרייע פרישע נשמות. זייער אויסזעען דער־ציילט מיר פיל מער, ווי די דיאגראַ־מען מיט די צ'ופערן. און פון וואנט קוקן אויף מיר די אויגן פון א. ד. גארדאן ז"ל. זיי זיינען צופרידן. איך בלעטער איבער אין מוח זיינע פילע מאמרים — און מיר דוכט זיך, אז די דאזיקע אסיפה איז נאר א לעבעדיקע אילוסטראציע פאר זייערע געדאנקען.

* * *

אויף דער בינע זיצן די עלטערע קאלאניסטן. לעבן זיי דיי חשוב'ע געסט. עס עפנט די אסיפה בלאך. מיינט איר אן ערך, ווענן וואס רעדט ער ? — "אונזער יום־טוב איז נישט אינגאנצן. די זידלונג האט זיך אפּגעשטעלט. — און עס פארענדיקט — ניט אונז נאך נהלל . . . "

איז דעם דאזיקן נוסח ריידן כמעט אלע רעדנער. ווענן זיך נישט א ווארט — דער עיקר איז כלל, די באוועגונג.

אביסל נייעס טראגט אריין בן־גוריון. ער רעדט ווענן דער שווערער אויפגאבע פון דעם אידישן ארבעטער אין דער ציוניסטישער באוועגונג. "פריי־נער האט אונז נישט נענויט; פריי־ווילליק האבן מיר אנגעטאן אויף זיך דעם שווערן יאָך פון דער ציוניזם־דע־ליזירונג. דאס איז אונזער ווענ . . . " ער דערמאנט ווענן דעם צוזאמענבונד דעם דאדפס ארבעטער. דער צ'ל איז אייגער.

נהלל האט שוין אן איינגענעם בית־עלמן אויף. שטיל איז געווען אין זאל, ווען בלאך האט דערמאנט די נש־מות פון די געפאלענע אויף דעם דא־זיקן ארבעטס־פראנט. דעם. האט דער טעדס אויפגעריבן. דעם האט א מוול־אייזל גע'הרג'עט און דער איז פון צור־פיל ארבעט געשטארבן . . .

שווער איז געווען דער ווענ. קיין בלומען זיינען אויף אים נישט גע־וואקסן — און אויב זיי וואקסן יא איצט, אליין האבן מיר זיי פארזייט. דער צען יאריקער יובילעי פון נהלל איז געקומען צו סומרן דעם דאזיקן לאנגן ווענ. וואס זיין אנהויב איז דער־נער און זיין סוף — בלומען.

td.

Robin Hood FLOUR

די דאזיקע מעל קאָסט ביליקער, ווייל איר קריגט ארויס מער לאבנס ברויט פון יעדן זעקל.

דעם

רב'ס טאָכטער

א העכסט שפאנענדיקער ראמאן פון דעם אידישן לעבן אין מיטל־אלטער פון לאָאו וויזענפעלד

(פארזעצונג)

— זי איז א גרעפין, — האט דער אלטער, וועמעס שטימע עס איז שוין איצט איינגאנצן געווען פארשטיקט פון טרערן, נעענטפערט.

— דו ביזט משוגע, — האט זיך די פרינצעסין אנגערופן; — דו ווייסט ניט וואס דו רעדסט.

— איך דער קאנצלער האט זיך געטראכט אז די עלטער האט זיין אמאָליקן דיינער פארויבט פונם שכל און ער האט זיך אנגעפאנגען פון אים אפצוזאוועזן, נאר פרינץ עמעריך האט אים ניט אפגעלאזט. ער האט אין דעם אלטן דערזעען א רעטונג פאר זיין געליבטער חנה'לען און ער האט זיך דערפאר אין אים אנגעכאפט, פונקט ווי איינער וואס טרינקט זיך באפס זיך אן אין א שטרוי.

— א גרעפין? א גרעפין, האסטו געזאגט. — האט ער אים אומגערול־דיק געפרעגט. — פון וואנען קומט זי און ווער זיינען געווען אירע על־טערן?

דער אלטער האט א ווײַלע ניט געקאנט ענטפערן, ער האט זיך נאך מער פאנאנדערגעוויינט, האט גע־האלטן דעם קאפ אראפגעלאזן. אויף דער דער ברוסט און ער האט אויס־גענומען צו קוקן דעם קאנצלער אין פנים אריין. ערשט נאך א מינוט איז עס דעם פרינץ געלונגען אים ווידער צו באוועגן ווייטער צו רייד־ן. דער אלטער האט דאן אויסגעשטרעקט די האנט און ער האט געזאגט:

— אייער טאכטער איז, מיין פריץ, זי איז אייער פלייש אין בלוט. אייער פארלוירן קינד.

— מיין פארלוירן קינד? — האט אים, דער קאנצלער איבערגעפרעגט און ער איז איצט שוין געווען זיכער, אז דער אלטער איז משוגע. — ווען איז דען ביי מיר א קינד פארלוירן גע־וואָ; ? איך האב נעהאט צוויי קינ־דער, מיין זון גערט, און א מיידעלע, פעלכע איז געשטארבן ווען זי איז דיק געפרעגט. — פון וואנען קומט זי און ווער זיינען געווען אירע על־טערן?

ווען "גוטע צייטן" וואלטן געווען א שטענדיק־זיכערע זאך, וואלטן מענשן נעהאט ווייניק צו זארגן — זיי וואלטן זיך ניט געדארפט אנ־שטריינגען — זיי וואלטן פארלארן זייער אמ־ביציע, זייער שטרעבונג צו עטוואס בעסערס, העכערס . . .

דער איצטיקער "קריזיס", דער חורבן וואס די "דעפרעסיע" האט פאראורזאכט, דאס איז ניט מער ווי דער אויסדרוק פון א שטילשטאנד, א פויזע, צווישן צוויי ריזיקע כוואליעס פון "פראספעריטעט" — די וואס איז אוועק — און די וואס איז אויפ'ן וועג . . .

"דאס אידישע וואָרט" איז פאר יארן לאנג געווען פארבונדן מיט די דערפאלגרייכסטע אונטערנע־מונגען. די זייטן פון איין איינציקער אלטער אויסגאבע פון אונזער צייטונג אנטהאלט א גלענצנדע זאמלונג פון "אדווערטייזמענטס" וואס שפיגלט אפ דעם גוטן האנדלס־צושטאנד פון יענע "גוטע צייטן".

דער אלטער אלטער געלאכט הויך אויפן קול. זי האט פארגעסן, אז זי איז איצט אויפן וועג צו זיין א צישווערן פון א שרעקלאכער טראגע־דיע, אין וועלכער זי שפילט אזא וויכ־טיקע ראלע. זי האט פארגעסן, אז דאס לעבן פון איר איינציקן זון און יורש הייגנט אפ פון דעם אויסגאנג פון דער דאזיקער טראגעדיע. דעם אל־טענס ווערטער האבן זי אמוזירט און זי האט זיך ניט געקאנט איינהאלטן ניט צו לאכן.

עמעריך האט אבער אלץ ניט אויפ־געגעבן די האפענונג, אז דער דאזי־קער אלטער מאן איז געשיקט געווארן פון גאט צו ראטעווען זיין חנה'לען. בעת די קולות פון די מאסן, וועלכע האבן אין מארק פארלוירן דאס גע־דולד און האבן ווי בלוט דארשטיקע חיות געפאדערט, אז חנה'לע זאל שנעל פארברענט ווערן און זיי זאלן קאנען שטילן זייער ווילדע, בארבארי־שע פארלאנגען ווען זיי וועלן זי זעהן זיך ווארפן אין די באראלאזע פלא־מען; בעת די דאזיקע קולות האבן זיך דערטראגן ביז דעם הויף האבן אויף עמעריך האט זיי געהערט, האט ער זיך איינגעקלאמערט אין דעם אלטן אנטאן און ער האט אים מער ניט געוואלט אפלאזן. ער האט אים געצוואונגען" ווייטער צו רערן און צו דערציילן אלץ וואס ער האט גע־וואוסט.

אנטאן האט דאן דערציילט ווי ער איז געווען כמעט זיין נאנצן לעבן א דינער אין דער הויז פון דעם קאנצ־לער און ער איז דארטן פון דעם גרעל־פין. ער איז געווען דער גרעפינס לייב דינער און נאך איר אפשטארבן האט ער דארט מער ניט נעהאט וואס צו טאן און ער האט זיך צוריקגעקערט צו זיינע קרובים אין דארף.

די גרעפין איז געווען א נערוועזע, א זייער בייזע. און איר גרעסטער פארגעניגן איז באשטאנען אין דעם, וואס זי פלעגט דעם נאנצן טאג ארום אים, דער קאנצלער איבערגעפערגט און ער איז איצט שוין געווען זיכער, אז דער אלטער איז משוגע. — ווען איז דען ביי מיר א קינד פארלוירן גע־וואָ; ? איך האב נעהאט צוויי קינ־דער, מיין זון גערט, און א מיידעלע, פעלכע איז געשטארבן ווען זי איז זעלטן אין זייער לייב אויף אים, און ניט ווען שווארץ פון צייכנס, וועלכע די גרעפין האט אים געמאכט מיט איר בייטש. ער האט איר אבער אלע מאל מוחל געווען, ווארום ער האט געוואוסט, אז זי איז א קראנקע און זי טוט דאס מער דערפאר, ווייל זי איז קראנק ווי פון שלעכטקייט.

נאר איין מאל, ווען ער איז געלעגן אין הדר א קראנקער, און די פרינ־צעסין איז דאמאלסט ארייגגעקומען און זי האט אים מערדערלאך געשלאגן, האט ער ביי דער בילד פון דער הייר־ליקער מוטער, וועלכע איז געהאנגען איבער זיין בעט, געשוואוירן אז ער וועט פון איר נעמען ראכע און ער וועט דערמארדערן איר טעכטערל, וועלכע איז דאמאלסט אלט געווען זעקס מאנאטן. די גרעפין האט דאס קינד זייער ליב געהאט און ער האט געוואוסט, אז קיין גרעסערע ראכע וועט ער אין איר ניט קאנען נעמען.

די שווארצע פעסט, וועלכע האט באלד דערנאך אויסגעבראכן און האט געבושעוועט איבער נאנץ איי־ראפע, איז אים דאן געקומען צו הילף. מענשן זיינען דאן געפאלן אין די נאסן, און כמעט יעדעס הויז האט געהאט איינעם אדער מערער טויטע. אין אזא צייט, האט זיך דער ראכע־זיכטיקער דיינער געטראכט, וועט ער קאנען דורכפירן זיין פלאן, ראכע צו נעמען פון דער גרעפין, און דער חשד זאל קיינמאל אויף אים ניט קאנען פאלן.

איין מאל האט ער לעבן דעם הויף געפונען ליגנדיק א קרוג מיט א קינד פון א זעקס אדער זיבן מאנאטן אלט אין די ארעמס. ביידע זיינען געווען טויט און זיי זיינען געלעגן אונטער דעם פלויט פון דעם שלאם.

ער האט דאן גענומען דאס טויטע קינד. ער האט עס ארייגגעטראגן אין פאלאץ, איר אנגעטאן אין די קליי־דער פון דער קליינער און לעבעדיקער גרעפין, וועלכע ער האט ארויסגע־גנבע'ט פון שלאם און ער איז מיט איר אנטלאפן. ער איז געלאפן צו דער טייך טארנאווא, כדי זי דארט צו דערמארדן און דערנאך זי ארייג־צוואוארפן אין וואסער.

אבער פונקט דאן וועגן ער האט שוין געהאט אויסגעשטערקט זיין האנט און ער האט זי געוואולט אנגע־מען ביים גארגל, האט דאס קינד אויף אים געגעבן א קוק און האט אזוי שיין געלאכט אז זיין הארץ איז אין אים שוין ניט צעריסן געווארן און ער האט איר ניט געקאנט טאן קיין שלעכטס.

דאן האט ער זיך מיט איר צוריק־געקערט אין שטאט, זיין ערשטער צייטש.

ער האט דערפאר אוועקגעלייגט דאס קינד לעבן דעם רב'ס וואוינונג, און ער האט זיך אליין באהאלטן צווי־שען די הייזער אין דער געסע, כדי צו זעהן וואס ווייטער וועט זיין. דאן האט ער געהערט דאס קינד, וויינען, און נאך א ווײַלע האט זיך די טיר פון דעם רב'ס וואוינונג געעפנט און דאס קינד איז ארייגגענומען געווארן.

דערנאך איז ער געווארן געווארן, און ער האט אין באהאלטן אויפגעכאפט דאס געבראכטע קינד, אז ער איז אנגעקומען אין שול־זאל, וונטאג דע 27טן סעפט. אלע מיטגלידער און א גרויסער שטאָ־טישער עולם איז אנוועזנד געווען. פארזיצער איז געווען מר. ו. איידעל־מאן, דער סעקרעטאר, מר. נ. שייפער, האט אפגעגעבן א יערלאכן באריכט, וועלכער איז גוטגעהייסן געווארן פון אלע פארזאמלטע. די פארזאמלונג האט אויך פארהאנדלט די פראגע ווענן שניידן די שכירות פון די לערער, שוח־טים און א. וו. עס איז באשלאסן גע־ווארן אויסצוקלייבן א קאמיטעט, וועל־כער זאל באטראכטן די פראגע. צום שלוס האט מען פארגעליינט נייע וואָ־לען פאר באאמטע פון דער שול. עס זיינען דערווײַלט געווארן:

מר. ו. איידעלמאן, פארזידענט; מר. י. נענזער, ווייס־פרעז.; מר. מ. דע־ווידנער, פינאנציעלער סעק.; מר. ל. זינגער, רעקארדינג סעק.; מר. דזש. מאלין, טרעזשורער. טראסטיס זיינען: מר. ד. איידעלמאן, מר. ה. באקווילד, מר. ב. דראפקערמאן, און מר. מ. פיי־לער. די נייע קאמיטע האט באראנקט יערן פאר זייער צוטרוי צו זיי.

* * *

זונטאג, דעם 27טן סעפט. האט זיך א צאל פריינט פארזאמלט אין הויז פון קלארא שטערנבערג, צו א פארטי לכבוד מר. י. העלפנאט, וועלכער פארט אפ קיין קארבארי, מאניטאבא, צו פארטרעטן דארט א שטעלע. די געסט האבן פארבראכט מיט געזאנג און טענץ ביז ארום 10.00 אויינגער און נאכדעם האט מר. העלפנאט איינגעלאדן אלע פריינט צו זיך אהיים וואו מען האט פארבראכט ביז ארום 11.30. וועגן יע־דערער האט זיך געזעגנט און געזאגט־שען מר. העלפנאט א גליקלאכע רייזע און א גוטע צוקונפט און מר. העלפ־נאט איז אפגעפארן צו דער סטאנציע.

* * *

א טעלעגראמע פון ארץ־ישראל וואס די פאמיליע פרידמאן האט היינט באַ־קומען פון זייער זון מ. ד. פרידמאן, לויטעט, אז ער איז אנגעקומען בשלום צו דעם לאנד צו וועלכן ער האט גע־שטרעבט פאר די לעצטע עטלאכע יאר. מר. מ. ד. פרידמאן איז געווען אין וועג ביי א פיר מאנאטן. אין ארץ ישראל האט ער א סך מאנאטן, ווי מר. מ. איידעלמאן און פאמיליע. מר. ש. בעלאס און נאך אייניקע, ווי אויך מר. צייטלין, וועלכער איז פאר א טור דארטן.

* * *

מיט בעלא איידעלמאן האט געגעבן א פארטי פאר א צאל פריינט זונטאג, ביי זיך אין הויז. די געסט האבן פאר־בראכטא פיינעם אוונט.

די סוחרים וועלכע זיינען לעצטנס געצוואונגען געווארן צו אפזאגן א טייל פון זייערע ארבעטער, "שניידן" דעם געהאלט פון זייערע אנגעשטעלטע, און פארקלענערן זייערע הוצאות, וואלטן גע־דארפט דורכבלעטערן די פריעריקע אויסגאבן פון "דאס אידישע וואָרט" — זיי וואלטן זיך איבער־צייגט, אז די איצטיקע שווערע טעג זיינען ניט מער ווי א מיטל פאר גרעסערע אנשטריינגונגען.

"אדווערטייזינג" ווערט מיט רעכט באטראכט ווי די לעבנס־קראפט פון האנדל. "אדווערטייזינג" איז דער זיכערער גרונד־שטיין פאר די ניט זי־כערע פוס־טריט אויף דעם וועג צו דערפאלג . . .

טרייבט אוועק דעם "קריזיס" — דורך 'אדוועד־טייזן אין "דאס אידישע וואָרט" — און דער־נעענטערט צו זיך

פראָספעריטעט און גוטע צייטן.

טעלעפאָן 52-213

The Israelite Press Ltd.

165 Selkirk Ave., East — Winnipeg

רוקחים כשר זייף

אויסגעצייכענט צו וואשען דישעס, זילבערווארן, גלאזווארן, פארצעלין, א. ז. וו. מאכט אלעס ריין און די הענד סאמעט־ווייך.

ניט אכטונג—ניט נאר אז דער וואָרט כשר, איז דוים פרע־ בלוי, נעמט דורך און דורך, נאר אויך אז דער נאסטן רוקח איז אייגנע־ קריצט אין יערע שטיק זייף.

היט זיך פאר נאכגעמאכטס!

צו באקומען אין אלע גראסעריס

I. ROKEACH & SONS, Inc. Brooklyn, N. Y.

ער האָט געשוואָען קיינמאָל ניט חתונה צו האָבן

ווייל די פרוי וועלכע האָט אים באַגייסטערט צו ווערן א שרייבער, איז אויף אייביק פארשוואונדן געווארן

פון ש. וואָרעט

אויב עס איז פארא א בחור אין זיינע ראמאנען? פארוואס האט ער מורא אז זיינע פריינט זאלן וויסן ווער זי איז? אויף די אלע פראגן האט אבער דעקאבראַ קיין ענטפער ניט געגעבן. ער האט זיין "אוצר" געהיט ווי די אויגן פון קאפ און ווי עס וויינט אויס אין ער געווען אזוי איינפרוריטיק אז ער האט מורא געהאט אויסצוזאגן איר נאמען, כדי א צווייטער מאן זאל חליה ניט פארקריגן א פריינטשאפט מיט איר, די דאמע איז אבער, ווי עס איז געווען קענטיק, געווען זייער גליקלאך אין זיין געזעלשאפט, ווייל ער האט איר פאר־שאפט אלע מעגלאכע פארגעניגנס וואס גאנצן אמת.

— קאנסטו אנגעבן וועלכע ס'איז סמנים, וואס זאלן קאנען באשטעטיקן דיינע ווערטער? — האט אים די פרינצעסין געפרעגט.

(פארזעצונג טעמט)

די געבורט פון מהרש"א

(שלום פון זייט 2)

אירע צערסיעגע קליידער און שיך אין דער צייט ווען אלע מענשן זיינען געשמאק געשלאפן. אלע הייזער זיי־נען אין אן אמת'ער קונסט טעפּל. ער האט געגוג כבוד אין געלט און וואלט געפאנגען האבן פיל געליבטע אויף. אבער מערים דעקאבראַ, דער מאלאנטפולער און דערפאלגרייכסטער ראמאניסט אין דער וועלט איז דער איינזאמסטער און אומגליקלאכסטער מענש אין דער וועלט

די פגעשיכטע פון דעקאבראס לעבן איז פונקט אזוי פאנטאסטיש ווי עס זיינען די מערסטע פון זיינע נאוועלן. בעת ער האט שטודירט אין פאריז און אין בערלין האט ער פאקטיש ניט גע־האט מיט וואס א טאג איבערצוקומען, און ניט איינמאל איז אים אויסגעקומען אז טרינקען אז א ציטער צום שלאָ־פען און, זי האט געבוירן דאס קינד, האט זי אים א נאמען געגעבן שמואל אליעזר כדי אים יהודה הלוי, די בע־קערן, וועלכע מען האט גערופן איידל, האט שוין געזאגט פאר דער מוטער מיטן קינד, אז קיין זאך זאל זיי נישט פעלן. דאס קינד איז געווען א וואונ־דערלאך קינד. ער האט געשיינט ווי די זון אין תקופת תמוז. ער האט זייער פלייסיק געלערנט און צו דער ברמצוה האט ער שוין געקאנט גאנץ ש"ס אויסווייניק . . .

דער בעקער האָט געהאט א קליין מיידעלע, דבורה'לע וועלכע איז אלט געווען א יאר, האט ער ביי זיך אָפּ־געמאכט זיין מיינונג, צו נעמען שמואל אליעזרן פאר א חתן צו זיין טאכטער דבורה'לע.

ער האט גערעדט וועגן דעם מיט רחל'ען, זיין מוטער, און זי האט צו־געשטימט צום שידוך.

נאך די תנאים איז זיין מוטער גע־שטארבן און ער איז איבערגעבליבן אונטער דער השגחה פון זיין צוקונפ־טיקן שווער און שווינער דער בעקער און די בעקערן. א לאנגע צייט שפּע־טער נאך דער חתונה איז ער געעבן ביי זיין שווער און שוויגער איידל האט אויף זיך אויפגעהויבן פון זיין ארט און האט זיך אליין פאר־געשטעלט פאר איר.

א יאר נאך דער באגעגעניש האט דע־קאבראַ אנגעשריבן א ראמאן "די מא־דאנא פון דער באן" וואס ער האט גע־ווידמעט דער שיינע דאמע. עטלאכע טעג נאכדעם ווי דער ראמאן איז פון דרוק ארויס האבן דעקאבראס פריינט צו זייער גרויסער דערשטוינונג באַ־מערקט ווי ער גייט ארום צוואמען מיט א זעלטענער שענהייט. זיי האבן גע־וואלט וויסן ווער זי איז, אבער ער האט קיינמאל ניט קאנען פארגעסען איר פלאץ.

אויף דער געשיכטע אנגעפאנגען צו קוקן איינגאנצן אנדערש.

עמעריך האט ניט פיל געטראכט, זיין ווילן צו ראטעווען חנה'לען איז געווען שטארקער פון אלץ אין דער וועלט. ער האט זיך פיל געטראכט, אז אויב ער האט זיך ניט אפגעשטעלט אויף דער פראגע, צי די מעשה וועל־כע אנטאן האט דערציילט, איז יא אמת אדער ניט. ער האט אויף די אנדערע ניט געלאזט טראכטן, נאר ער האט געהאלטן אין איין שרייען אז זיי זאלן גיין ראטעווען חנה'לען.

— דיין מעשה קלינגט זייער שיין, — האט זיך נאך א ווײַלע די פרינ־צעסין אנגערופן צו דעם אלטן דיר־נער סארקאסטיש. — אבער ווי אזוי איז דיר איינגעפאלן אזא זאך? ווען האט זיך דאס דיר גע'חלומ'ט?

— זאל מיך גאט אין הימל שווער שטראפן, אויב איך האב אייך דער־ציילט איין ניט אמת'ן וואָרט, — האט דער אלטער געענטפערט און ער האט זיך דערביי עטלאכע מאל אי־בערגע'צלמ'ט. — ווען ניט דער אור־טייל אויף דער טוידל, וואלט איך דאס דאזיקע געהיימניס מיטגענומען מיט זיך אין קבר, ווארים דעם אמת טאכטער האב זיך ווידער דערמאנט אין אלע מיינע איבערלעבונגען און דערפאר בין איך דאס איצט צו אייך געקומען אום אייך אויסצוזאגן דעם גאנצן אמת.

— קאנסטו אנגעבן וועלכע ס'איז סמנים, וואס זאלן קאנען באשטעטיקן דיינע ווערטער? — האט אים די פרינצעסין געפרעגט.

(פארזעצונג טעמט)

ר' מאיר בן אברהם

ר' מאיר בן אברהם איז געווען א ווייניק אנדערש ווי אנדערע אינגלעך פון זיין צייט. ער האט אויפגעהויבן אויף אלע מעגלעכקייטן אז ער זאל ניט ווערן א ראבי

אין פלאנטער פון לעבן . . .

פון מ. ס.

א העכסט שפּאַנענדער ראמאן פון דעם מאָדערנעם אידישן לעבן אין אמעריקע

(פאָרזעצונג)

נאָר בען, בען איז ניט געווען. ניט ער, ניט זיין מאַנטל, ניט זיין הוט, און ניט זיין שטעקן.

זי האט זיך א וואָרף געטאָן אויף דער קאַנאַפע מיט א פאַרשטיקטן געוויין.

נאָכ'ן שטורעם

זי האט געוויינט ווי אן עלנט, פאַרלאָזן קינד, וואס די מאַמע האט אויף איר אנגעבייזערט, האט זי אַרויסגעטריבן אויף דער גאס אין פאַרהאַקט די טיר פאַר איר.

און איצט איז זי אַליין, עלנט אויף דער וועלט.

איינגעקראַכטשעט אין דריין איז זי געלעגן אויף דער קאַנאַפע און האט ניט אויפגעהערט צו באוואַשן זיך מיט טרערן.

וואָס איז אהיינגעקומען איר שטאַרקייט, איר מוטיגקייט פון א ווייַלע פריער?

איז זי דאָך ערשט כדיער געווען גרייט צו צעקריגן זיך מיט איר מאַמע, איבערלאָזן, פאַרלאָזן אים?

פאַרוואָס־זשע האט זי פלוצים אזוי זיך דערשראָקן? פאַרוואָס־זשע איז זי מיט אמאָל אזוי דערשיטערט און צעבראָכן געווארן?

אין דאָך דער וועג איצט פריי פאַר איר. קאָן זי דאָך אומגעשטערט איצט טאָן וואָס זי וויל און ווי אזוי זי וויל.

קען זי דאָך איצט אויסקלינגען מיט עמעצן זי וויל. קען זי דאָך אפילו היינט אנגעמען ברייו'ס פאַרשלאָג און זיך לאָזן פירן פון אים אן דער מיאוויל וועלט?...

פאַרוואָס זשע פאַרט. איז זי אזוי דערשיטערט? פאַרוואָס זשע. פאַרט, פילט זיך איצט אזוי עלנט, פאַרלאָזן דערשלאָגן.

זי האט אויף די אלע פראַגן קיין ענטפער ניט געקאָנט קריגן. אבער איר־ינסטינקטיוו האט זי געפילט, אז אכ־שטאַט אוועקווארפן, איז זי אליין נאָר די אוועקגעוואָרפענע.

דאָס האט זי ניט געקאָנט פאַרטראָגן.

מיט אמאָל האט זי דערפילט, אז זי האט אשטאַר ציפיל אויבערגעגעבן דעם בריוו. ציפיל אנגעבייזערט, האט זי אַרויס־געטריבן אויף דער גאס אין פאַרהאַקט די טיר פאַר איר.

און איצט איז זי אליין, עלנט אויף דער וועלט.

איינגעקראַכטשעט אין דריין איז זי געלעגן אויף דער קאַנאַפע און האט ניט אויפגעהערט צו באוואַשן זיך מיט טרערן.

וואָס איז אהיינגעקומען איר שטאַר־קייט, איר מוטיגקייט פון א ווייַלע פריער?

איז זי דאָך ערשט כדיער געווען גרייט צו צעקריגן זיך מיט איר מאַמע, איבערלאָזן, פאַרלאָזן אים?

פאַרוואָס־זשע האט זי פלוצים אזוי זיך דערשראָקן? פאַרוואָס־זשע איז זי מיט אמאָל אזוי דערשיטערט און צע־בראָכן געווארן?

אין דאָך דער וועג איצט פריי פאַר איר. קאָן זי דאָך אומגעשטערט איצט טאָן וואָס זי וויל און ווי אזוי זי וויל.

קען זי דאָך איצט אויסקלינגען מיט עמעצן זי וויל. קען זי דאָך אפילו היינט אנגעמען ברייו'ס פאַרשלאָג און זיך לאָזן פירן פון אים אן דער מיאוויל וועלט?...

פאַרוואָס זשע פאַרט. איז זי אזוי דערשיטערט? פאַרוואָס זשע. פאַרט, פילט זיך איצט אזוי עלנט, פאַרלאָזן דערשלאָגן.

זי האט אויף די אלע פראַגן קיין ענטפער ניט געקאָנט קריגן. אבער־אינ־סטינקטיוו האט זי געפילט, אז אכ־שטאַט אוועקווארפן, איז זי אליין נאָר די אוועקגעוואָרפענע.

דאָס האט זי ניט געקאָנט פאַרטראָ־גען.

מיט אמאָל האט זי דערפילט, אז זי האט אשטאַר ציפיל אויבערגעגעבן דעם בריוו. ציפיל אנגעבייזערט, האט זי אַרויס־געטריבן אויף דער גאס אין פאַרהאַקט די טיר פאַר איר.

אזוי שטייט אנגעגעבן, בין זי האט געפלאָצט...

הייסט עס, ער איז אוועק, בען... אוועק, אזוי זי איבערגעלאָזט אליין...

וואָס אַרט אים פאַר איר... דעם טיר־ראָן...

מיט די ערגסטע נעמען האט זי אים איצט אנגערופן ביי זיך אין קאָפּ, נאָר אין דער זעלבער צייט האט זי געפילט אז דער גאַנצער כעס וואָס האט זיך נעהאַט אנגעאַמאָלט ביי איר דורך דער נאַכט, האט זיך אזוי ווי מיט איינמאָל אויסגעשעפּט און אין ערגעץ וואו ער גע־רונען געווארן. אין דער זעלבער צייט וואָס זי האט זיך געבייזערט און אים געוויזן אויף בארימט געווארן... מיט וואָס אין דען איר לעבן ער־גער פונקט לעבן פון א העלדין אין א ראָמאַן אדער אין א מויאוי?

אייב ער האט זי שוין יא געוואָלט אזוי שווער באשטראָפן, האט ער זיך דאָך נעמענט אויפפירן ווי עס פאַסט אין אזא צייט און אונטער אזעלכע אומשטענדן...

אבער זי האט פון איר מאַן קיין שום צייכן ניט געפונען, און זי האט אויך ניט געפונען קיין שום ענטפער אויף די אלע פראַגן וואָס זיינען איר גע־לעגן אין קאָפּ און וואָס האָבן זי באַ־אומרואיקט.

זי האט געפילט, אז זי טאָר ניט זיי צען אויף אין אַרט. זי טאָר ניט זיצן מיט פאַרלייגטע חענט.

אזוי שטייט אנגעגעבן, בין זי האט געפלאָצט...

הייסט עס, ער איז אוועק, בען... אוועק, אזוי זי איבערגעלאָזט אליין...

וואָס אַרט אים פאַר איר... דעם טיר־ראָן...

מיט די ערגסטע נעמען האט זי אים איצט אנגערופן ביי זיך אין קאָפּ, נאָר אין דער זעלבער צייט האט זי געפילט אז דער גאַנצער כעס וואָס האט זיך נעהאַט אנגעאַמאָלט ביי איר דורך דער נאַכט, האט זיך אזוי ווי מיט איינמאָל אויסגעשעפּט און אין ערגעץ וואו ער גע־רונען געווארן. אין דער זעלבער צייט וואָס זי האט זיך געבייזערט און אים געוויזן אויף בארימט געווארן...

מענשן וואָלטן זיך אנגעהויבן איר־טערעסירן מיט אים, מען וואָלט מער געפונען צו זיינע קאָנצערטן...

עס וואָלט געווען א גוטע פּובליסיטי.

אבער אין דער זעלבער צייט וואָס זי האט נעטראַכט די דאָזיקע נעדאַנקען האט זי געפילט א שאַרפן וויינטאַג אַר־אַרען.

א וויינטאַג, וואָס האט זיך מיט וועד־טער ניט געלאָזט אויסדריקן.

א וויינטאַג, וואָס זי האט מיט קיין נאָמען ניט געקאָנט אנרופן.

א וויינטאַג מיט א מורא'דיקן שפּיי־נעל.

זי האט געוואוסט, ווי בען האט פיינט ביילימע פּובליסיטי.

זי האט געוואוסט ווי ער האט פיינט נעראַט צו צייגן צופיל און אויספאַדריי־טע אויפטערקוואַמקייט אויף זיך.

זי האט געפילט, אז ווען זי וואָלט עטוואָס אזוינס געטאָן, וואָלט זי אים פאַרלאָזן אויף אייביק.

ער וואָלט דאָס איר קיינמאָל ניט מוחל געווען.

ניין—ניין. זי טאָר אזא זאַך ניט טאָן.

אבער זי קאָן דאָך ניט זיצן דאָ איי־נע אליין, זי. וועט דאָך פון זיינען אראָפּ.

זי מוז דאָך וויסן וואָס מיט איר איז געשען, וואָס מיט־איר־פאַרגע־מומען.

אפשר איז ער אין נויט. אפשר דאַרף ער איר הילף.

איר האַרץ האָט זיך צוגעפּגעדריקט פון ווייטאָג.

אבער אמעס איז געווארן קורץ און אפּגעהאַקט און א קאַלטער שווייס איז אַרויס אויף איר שטערן.

גאָט ווייס וואָס מיט אים טוט זיך איצט. גאָט ווייס וואו ער געפינט זיך איצט.

און פונקט ווי זי האט פריער זיך אויסגעמאָלט מורא'דיקע ביילדער, פאַר־שטעלנדיק זיך אז ער האט זיך אויפגע־האַנגען און אז זיינע פיס היינגען אַרונטער פון דער סטעליע, פונקט אזוי האָט זי זיך איצט אויסגעמאָלט, אז בען האט זיך אַריינגעוואָרפן אין טייך אין אז זיין קערפּער, א בלייער, א גע־שוואָלענער, ווערט איצט געפרעגן פון פיש.

א מורא'דיקער געשריי האט זיך אַרויסגעריסן פון אירע ליפּן.

אירע אויגן זיינען געווארן גרויס, אנגעפילט מיט אנגסטן.

שנעל ווי א בליץ, אין זי אריינגע־פאַלן אין באַד־צימער. זי האט זיך גע־וואַשן מיט קאַלט וואַסער. זי האט זיך אביסל אפּגעפרישט. זי האט אויף זיך פאַרקעמט די האָר, האט אַרויפגעוואָרפן אויף זיך א קלייד, אנגעטאָן די העט און גענומען דעם מאַנטל.

וואוהין וועט זי לויפן? דאָס האט זי ניט געוואוסט. זי האט געפילט אז מער קען זי אין הויז ניט איינזיצן.

זי וועט לויפן וואוהין די אויגן ווע־לען טראָגן. זי וועט לויפן אזוי לאַנג ווי זי וועט האָבן כח.

זי וועט לויפן אזוי לאַנג און אזוי ווייט ביז זי וועט אין־געפינען.

א לעבעדיקן, אדער, חלילה, א טויט־טען.

ניין, ניין, ניט קיין טויטן. זי מוז אים געפינען א לעבעדיקן.

זי וועט אים פאָלן צו די פיס, זי וועט אים איבערבעטן.

זי וועט אים צוזאָגן, אז זי וועט שוין מער ניט זיין אזוי ווי זי איז גע־ווען ביז זי איצט.

זי וועט אים פאַלגן אין אלע וואָס ער וועט איר זאָגן.

זי וועט זיך מער ניט לאָזן פאַר־פירן פון זיסע רייד פון פרעמדע מע־נער...

זי וועט זיין לעבן אים, נאָר לעבן אים, און מיט אים...

א, ער זאָל איר נאָר וועלן מוחל זיין...

די געדאַנקען האָבן זיך געיאָגט אין איר קאָפּ מיט דער שנעלקייט פון א שטורם ווינט.

די געדאַנקען האָבן זיך אויסגעמישט מיט אירע אומרואיקע געפילן, ביז זי האָט ניט געוואוסט פון וואָס זי ווערט מער באַהערשט, פון איר געדאַנק, צי פון איר געפיל.

זי האָט ניט געוואוסט אויף וואָס פאַר א וועלט זי איז, זי האָט ניט גע־וואוסט וואָס עס טוט זיך מיט איר...

מיט אומרואיקייט און מיט אימפּעט, ווארפנדיק א שנעלן בליק אויפן צי־מער, האָט זי זיך געלאָזט צו דער טיר.

נאָר צוויי טריט פאַר דער טיר איז זי געבליבן שטיין.

איר האַרץ האָט מורא'דיק געקלאַפּט און אירע אויגן זיינען געווארן נאָך גרעסער ווי פריער.

וואָס איז דאָס? האָט זיך דאָס איר בלויז אויסגעוויזן, אדער האָט זי טאַקע ווירקלאַך געהערט טריט?

זי וואָלט־געקאָנט שווערן, אז זי האָט געהערט טריט אין קאָרידאָר.

די טריט זיינען געקומען אלץ גע־ענטער און גענטער. אבער באַלד זיינען זיי צוריק שטיל געווארן און האָ־בען זיך מער ניט געהערט.

זי איז נאָך אלץ געשטאַנען אזוי ווי א פאַרגלייווערטע אויף איר אָרט.

ניט ער... ניט ער... האָט געוויינט האַרץ.

ס'איז בלויז אימיצער פאַרביי גע־גאַנגען נאָענט צו איר טיר...

זי האָט א טרייסל געטאָן מיטן קאָפּ. פונם שטיין רָא וועט דאָך נאָרנישט ניט ווערן.

זי מוז דאָך סוף כל סוף אַרויס־וועט איר זאָגן.

זי וועט זיך מער ניט לאָזן פאַר־פירן פון זיסע רייד פון פרעמדע מע־נער...

זי וועט זיין לעבן אים, נאָר לעבן אים, און מיט אים...

א, ער זאָל איר נאָר וועלן מוחל זיין...

די געדאַנקען האָבן זיך געיאָגט אין איר קאָפּ מיט דער שנעלקייט פון א שטורם ווינט.

די געדאַנקען האָבן זיך אויסגעמישט מיט אירע אומרואיקע געפילן, ביז זי האָט ניט געוואוסט פון וואָס זי ווערט מער באַהערשט, פון איר געדאַנק, צי פון איר געפיל.

זי האָט ניט געוואוסט אויף וואָס פאַר א וועלט זי איז, זי האָט ניט גע־וואוסט וואָס עס טוט זיך מיט איר...

מיט אומרואיקייט און מיט אימפּעט, ווארפנדיק א שנעלן בליק אויפן צי־מער, האָט זי זיך געלאָזט צו דער טיר.

נאָר צוויי טריט פאַר דער טיר איז זי געבליבן שטיין.

איר האַרץ האָט מורא'דיק געקלאַפּט און אירע אויגן זיינען געווארן נאָך גרעסער ווי פריער.

וואָס איז דאָס? האָט זיך דאָס איר בלויז אויסגעוויזן, אדער האָט זי טאַקע ווירקלאַך געהערט טריט?

זי וואָלט־געקאָנט שווערן, אז זי האָט געהערט טריט אין קאָרידאָר.

די טריט זיינען געקומען אלץ גע־ענטער און גענטער. אבער באַלד זיינען זיי צוריק שטיל געווארן און האָ־בען זיך מער ניט געהערט.

זי איז נאָך אלץ געשטאַנען אזוי ווי א פאַרגלייווערטע אויף איר אָרט.

ניט ער... ניט ער... האָט געוויינט האַרץ.

ס'איז בלויז אימיצער פאַרביי גע־גאַנגען נאָענט צו איר טיר...

זי האָט א טרייסל געטאָן מיטן קאָפּ. פונם שטיין רָא וועט דאָך נאָרנישט ניט ווערן.

זי מוז דאָך סוף כל סוף אַרויס־

(וויטערעס קומט)

Classified Section קלאַסיפייד סעקשאָן

ספּעציעלע פּריזן פאַר אַרווערטיזינג אין דער קלאַסיפיצירטער אָפּטיילונג:

איין פאַל, 5ס. פאַר אנייט ליין — 3 מאָנאַטן, $2.15 אנייט ליין
פאַר א וואָך, 20ס. „ „ — 6 מאָנאַטן, $4.00 „ „
פאַר א מאָנאַט, 75ס. „ „ — פאַר 1 יאָר, $7.50 „ „

:-: פערזענלאַכעס :-:
PERSONAL

וואָלף און נייסטער פאַקס טראַט, גאַ־ראַנטירטער קורס $5.00. טעג דענסינג קלאַסן פאַר ביזנעס מיידלאַך, קלאַסן פאַר קינדער.
פּראָפעסאָר און מיס סקאַט
LYCEUM PRIVATE STUDIO
Phone 88 106

היים און אָפיס פאַרניטשור פאַרלאַנגט פאַר מזומן געלט.
KILSHAW'S
Auctioneers
Canada Bldg. Phone 29 040

מעדיצינישער מאַסאַזש
מרס. ה. עדעלסאָלאָוויי
פּראָפעסיאָנעלע מאַסאַזשיסטן, אוסנעגרובירי־טער דערפאַלג אין באַהאַנדלען פאַרלאָוועס און אלע פאָרמעס פון רומאַטיזם.
223 KENNEDY ST.
Phone 21 930 Res. 56 766

מואוועינג קרייטינג — פעקינג שיפּינג
25 817 — מינימום — 25 817
National Carriage & Storage Ltd.

שפּייז פעקלאַך קיין מיסלאַנד
דייטש פרייז דעליווערט. קומט אדער שרייבט פאַר פּרייזן ליסט. שיפּסקאַר־טען. טעלעפאָן 087 54.
G. P. FRIESON
178 Burrows Ave., Winnipeg, Man.

LIGHTFOOT TRANSFER COMPANY
פאַרניטשור און פּיאַנאָ מאַווינג
341 BANNATYNE AVE.
PHONE 86 067; Evgs. 23 258

מיר באַטן אייך אין די דאָזיקע באַדינונגען:
אוטאָ טראַנספּאָרטאַציע. קאַרס פאַרן אַפּ טעגלאַך אין יעדער דיריקציע. פאַרזיכערט זיך מיט אייערע רעזער־וואַציעס אין פאַראויס.
פרעגטש פאַלישיינג
פאַרניטשור פאַרריכט און איבערגעפאַלישט
פּיאַנאָס פאַרריכט און אַנגעטיונג
ראַדיאָ עקזיסטיעס, פאַרריכט און עראַלאָ אויפגעשעטלט
אינטערלאַכע חובות.
וואָס עס קוועטשט — דו וועלט דאָ.
מאַל אין קאַנטיק. דער אומרואיק געפיל, אז עגגלאַנד אין באַמאָט אַ שלאַפן צו מאַכן א סוף צו דער דאָזיקער שאַפן פון נאָלד אויף אלעמאָל.

* * *

דער געפיל פאַרשטאַרקט. זיך דר־מיט. וואָס אין עגגלאַנד האָט מ־אויפגענומען די "חרפה" מיט דער ריפּיראַציע פון נאָלד סאַנדאַרד פאַר־לייכטערונג.
און אויפ'ן דריטן שלוס־עליכס'ל־וואָס זאָגט עס דאָרטן שלום־עליכס'ל־
דער: "אז ס'איז ניטאָ קיין מיכלכיקס־טאָ לאָמיר כאַטש ריידן פון מיכלכיקס־"
איר און מיר האָבן זיכער קיין צורן־נאָלד. שוין לאַנג אין די אונז נים אַ־נעזעען, און אויב מען זאָגט אז ס'איז דאָ אַדער דאָרטן אין אביבערפּוס פ־נאָלד. זייגען מיר נאָכן זיכער, אז דאָ־מיינט מען ניט אונז...
אבער ווער פאַרבאַס אונז צו רייד־וועגן נאָלד? ס'איז דאָך א פרייע מ־נה. און באַלד ווי דאָס ריידן וועט נאָלד איז איצט שטאַרק אין דער מאָד־טאָ לאָמיר אויך פאַרווונדערן א וואָרט.
נישטשיק, קיין שאַדן קאַנען מיר דערמיט קיינעם ניט ברייענגען. ווי־מאַמער אפילו ניבן מיר אן עצה אין פינאַנסירן אדער די דיפּאַמאַנס וועט דעם עניין, זיינען מיר זיכער, אז ד־וועלן אונז ניט פאַלגן...

* * *

איז נאָלד איצט. הייסט עס, אויב סדר־היום, ווי עס וואָלט געווען זיי־א חשונ'ע פערזאָן, וואָס ליגט קראַנק אין בעט אין פאַבעט מיט דער נשמה.
וואָס האָט עס עפּעס נאָלד געקראָכן מיטטאַמאָל אזא באַזונדער אנזעען? ס'איז דאָך, דאָכט זיך, אלעמאָל געווען אינ'ם סאַמע צענטער פון אלע זאַכן.
איז עס דערפאַר וואָס עגגלאַנד האָט מורד געווען אין נאָלד אין אַלע זאַכן, "צייליק" אָפּגעזאָגט זיך פונם גאָלד־סטאַנדאַרד?

* * *

אבער אז לענדער זאָלן זיך צוריק־ציען פון נאָלד סטאַנדאַרד, איז ס'נאָר קיין נייעס ניט. עגגלאַנד האָט שוין פונם גאָלד א הביבש צאָל מאָל, אין פון דער גרויסער מלחמה אן, ביז־אין דעם פאַרגאַנגענעם צעדליק יאָר, איז עס אַרויסגעקומען צעדליק יאָר־ווייניגן במעט אלע לענדער, אויסער שטאַטן, געווען אן א נאָלד סטאַנדאַרד.
עגגלאַנד האָט זיך צוריקגעקעכט צו נאָלד סטאַנדאַרד ערשט אין 1925. אין פראַנקרייך, איצט אביבערגעעפיקט צו נאָלד, ביז עס בראָכן, האָט זיך א צוריקגעקערט צו נאָלד דערשט ביי נער צייט, און אויף ערשט נאָכדעם זי האָט נעשען דעם וועג ווערט פון פראַנק אויף 75 פּראָצענט אין דער־היים עס. אויף אזוי־ווי אויף אינערלאַכע חובות.
וואָס עס קוועטשט — דו וועלט דאָ מאָל אין קאַנטיק. דער אומרואיק־געפיל, אז עגגלאַנד אין באַמאָט אַ שלאַפן צו מאַכן א סוף צו דער דאָזי־שאַפן פון נאָלד אויף אלעמאָל.

* * *

דער געפיל פאַרשטאַרקט. זיך דר־מיט. וואָס אין עגגלאַנד האָט מ־אויפגענומען די "חרפה" מיט דער ריפּיראַציע פונם נאָלד סטאַנדאַרד פון גרויס צוגערבתייט און א געפיל אַ־פאַרליכטערונג.
און אויפ'ן דריטן שלוס־עליכס'ל־
וואָס זיינען דו ווי ערשטע צו ל־פון דער אנטוועדטונג פונם גאָלד־סטאַנדאַרד, האָבן נאָר איינ־שמיכט אַזאַ באַשפּאָנג פונם גאָלד־סטאַנדאַרד, נאָר זיי האָבן אין דער וואָלד־פּאַלאַסטאַרס אריינגעשטעלט שונקט קענען דעם צוריקקער צו גאָלד.
און עגגלאַנד אַרבעט מעשים אנדערע לענדער, אז זיי זאָלן זיך א צוריקציאַן פונם גאָלד סטאַנדאַרד, און זי האָט עס שוין געפּעלט אין דו־אַ סאַנדיגאַווישע לענדער, — כאָ־פאַר אירע אַלאַיִקע. האַנדלס אינ־דעסן וואָלט עס אפשר געווען גינ־קער. ווען אלע אנדערע לענדער — זיך האַלטן אַן א הויכן בעלט־קורס.

* * *

קוועטשט דער שוך נאָכטיראַך פון אַלעמען די צוויי לענדער, וואָס בען פאַר דו לעצטע יאָרן אריינגעקאָכט 65 פּראָצענט פונם גאָלד אויצ־ווערייך. — כאָ־וואָס פאַר א תכלית וועלן זיי ב־מאַכן פון זייערע רייזיקע גאָלד אויצ־ווען קיינער וועט זיי מער ניט דאַר־וואָס האָבן זיי אויסגעפירט דער־וואָס זיי האָבן געשונען א פעל פון מען פאַר גאָלד און מער גאָלד אויצ־אַצט כאָטש נעם אין ווערג זיך מ־גאָלד?
ס'איז די מעשה מיט דעם לע־האַרישן גריכישן קעניג, וואָס האָט פּרעל'ט ביי די געטער, אז אלץ־וואָס ווערט אין גאָלד. איז ער ער־וואָנדערלט ווערן אין גאָלד. איז ער ער־געשטאַרבן פון הונגער...

* * *

בעט זיך טאַקע פראַנקרייך ה־בער די אייראָפּייאישע פעלקער, א־וואָלן האַלטן זיך אין זייער גאָלד ס־באַרד, און טאָמער פעלט זיי אוי־מיסל גאָלד, איז זי זיי גרייט א־צוהעלפן מיט א הלואה'לע.
און אין אַמעריקע ברעכן זיך מ־קעס: גוואַלד, וואָס טוט מען מיט מען זוכט מיטלען, ווי צו פאַרהי־חשובות פונם גאָלד.
און די פראַנצויזישע חוידפּ מ־מאַרן קומען אינגיכן קיין וואַשינ־מען איז דאָך עפּעס ברייטער אומגלייק, ווען מען זוכן אינאַ־עפּעס א מיטל קענען דער דאָזיקע־געפאַר.

* * *

מילא, וואָס איז שייך אייך אונז. איז ניט מיר האָבן גאָלד אַ־מען פרעגט ביי אונז דעות און ווענן גאָלד.
אבער אין דער אמת'ן זיינען אלע. — צי מיר וויל דאָס, צי מיר פיל עס, צי ניט, — דו־וועלן באַווירקט ווערן פון דעם פון די פאַסיריונגען.
אלץ. מיר לעבן באמת אין אַן אַ־געוויסלאַכער צייט, ווען איינגע־וועטע יסודות צעפאַלן זיך.
גאָלד, איינער פון די ווייכ־יסודות פון אונזער געזעלשאַפט מוזנער יאָרן. וואָקלט זיך, ווען וואָס וואָקלט זיך דען ניט?

:-: צו פאַרקויפן :-:
FOR SALE

א 5 רום פולי מאָדערן קאָטעדזש אין באַראָוס עווע, ניט ווייט פון מיין סטריט. פּרייז $2.500. א גרויסער סנעפּ.
מיר זיינען דו מענערזשערס פון די בעסטע אפּאַרטמענטס אין דער נאָרט ענד. ווען איר דאַרפט א סוויט ווענ זיך מיט אונז, און איר וועט קריגן דעם בעסטן אויסוואָל פון סוויטס פון 2 ביז 5 רומס. צו זייער מעסיקע פּרייזן.
אינטערעסנט פאַר אלעריי צוועקן. געלט צו לייען אויף א ביליקן אינטע־רעסט.
Sheps Agencies Ltd.
804 מיין סטריט
טעלעפאָנס 761 55 און 807 53

פאַלסאָן עווענין, איסט פון מיין סטריט, סנעפּ
פולי מאָדערן סאַליד בריק 6 רום הויז, שטיינערנער פונדאַמענט, הייסע לופט באַהייצונג, שיין דעקאָרירט. גאַראַדזש. 33 פוס לאָט. האַלב אומזיסט. $3.200. וועט נעמען ווייניקער פאַר א גוטן קעש פיימענט.
אלפרעד עווענין, באַרגען
פולי מאָדערן 7 רום הויז, אוק פלאָרס הייסע לופט באַהייצונג. ניי דעקאָרירט צוויי בלאָקס פון מיין סטר. $3.400.
SECURITY LAND CO. LTD.
703 Paris Bldg. Ph. 21 818
Evgs. 52 608

פּייפּס אנטיקן
פאַרניטשור פון נוצלאַכקייט און שיינ־קייט. זעלטענע אלטע שטיקער. אינ־פאַרטירט פון קאָקאַלאַנד, דירעקט פון אלטע שאַטלענדער פאַמיליעס וועלכע האָבן זיי געהאַט אין באַזיץ און זיי געהאַט אין אפּגעהיט.
445 מיין סטריט טעלעפאָן 249 88

צו פאַרקויפן א 5 רום באַנגאַלאָ, פולי מאָדערן, איסט פון מיין סטריט. זיך ווענדן אין 164 אלפרעד עווענין.

:-: צו פאַרראַנטן :-:

2 רום סוויט, גרויסע ליכטיקע רומס, גוט, עלעקטריק, טעלעפאָן און אלע באַ־קוועמלאַכקייטן. מעסיקע רענט צו די ריכטיקע שכנים, זיך ווענדן אין 367 טשאַרלס סטריט.

צו פאַרראַנטן 3 און 4 רום סוויטס אין ראָזאַלין אפּאַרטמענטס, מיט עלעקטריק סאַמאָוס און שטענדיקע הייסע וואַסער. ניי דעקאָרירט. פאַרטיק אריינצומוווען. בייליקע רענט. טעלעפאָן 254 51.

צו פאַרראַנטן צוויי רומס אפּסטערס אין א מאָדערנער הייס. פּאַסיק פאַר א יונ־גער פאַרל. טעלעפאָן 253 52.

צו פאַרראַנטן צוויי רומס אין א פולי מאָדערן באַנגאַלאָ, פּאַסיק פאַר א יונ־גער פאַרל. זיך ווענדן אין 431 קאַר־לעטאָן עווענין.

א סאַמער מיט רומס אין א גוטן רעזי־דענשעל לאָקאַליטעט. רענט בייליק. קוי־נע פּיקסטשורס און סטאָק אויבערצוצו־מען. זיך ווענדן אין 266 סאַלטער סט.

צו פאַרראַנטן א 5 רום סעמי מאָדערן הויז, זיך ווענדן צו
MISS PATTERSON
465 Flora Ave. Winnipeg

צו פאַרראַנטן א שיינע געפאַרנישטע רום מיט אלע באַקוועמלאַכקייטן אין 443 באַראָוס עווע. טעלעפאָן 498 54.

ספּעשל אויף סוויטס
בלויז דריי 4־רום סוויטס, מיט באַד־רום און האַל פאַרבליבן אין סאַלטער בלאָק, ניי אויסגעדעקאָרירט. באַלדי־קער באַזיץ. זוכן פאַרראַנטן ווערן פאַר א ספּעציעלן פּרייז, $30. טעלע־פאָניר 477 52. פרעגט זיך נאָך אין לאַנדערס דראָג סטאָר.

אָפיסעס איצט צו פאַרראַנטן
אין
די טראַנסאַטלאַנטיק
דזשענעראַל טראַסטס
בילדינג
283 פּאָרטעדזש עווענין
וואו די אַנפירנדיקע ביזנעס פון שטאָט און פּראָפעסיאָנעלע פירמעס געפינען זיך
THE TORONTO GENERAL TRUSTS CORPORATION
Phone 25 346

אויפמערקזאַם
ווער עס פאַרט מיט א קאַר קיין מיי־נעאַפּאָלים אדער שיקאַגאָ, און קאָן מיטנעמען א פּאַסאַזשיר איז געבעטן צו ווענדן זיך צו "דאָס איד. אַרט". ווייליק צו באַצאָלן. פרעגט ה. פּ.

פיינט אייער הויז איצט
שיין, גוט און בייליק
ראָיעלע אַרבעט און צופרידנהייט
MAX GORDON
484 FLORA AVE.

רעדוואוד פּאַבליק מאַרקעט
רעדוואוד און מיין
ספּעשלס!

טאָמאַטאָס, 6 פונט ____ 25 ס.
גרינע טאָמאַטאָס, 15 פונט 25 ס.
פלאָריפּאַיער, א הויבטל 5 און 10 ס.
פלאָוער ציבעלעס, 12 ס. 25 ס.
מעקינטאָש רעד עפּל, 6 פ. 25 ס.
אייער, א דאָזן _____ 25 ס.
נעקרעקטע אייער, א דאָזן _ 16 ס.
קוקינג פּוטער, א פונט ___ 16 ס.
פרישע פיש, סאַקערס, א פ. 6 ס.
קאָמפּ האַנגיק _____ 25 ס.
בלומען, גלאַדיאָלאַס, א דאָזן 75 ס.
דזשעמס, אסאָרטעד, 4 פונט בלעל _____ 39 ס.
כשר'ע פיש און טשיפּס __ 15 ס.

פייער פאַרהיטונג וואָך

אָקטאָבער 4טן ביז 10טן 1931 — אָקטאָבער 4טן ביז 10טן 1931

PROVINCE OF MANITOBA CANADA

ביוראָ אף לייבאָר און פייער פּרעוועניישאָן דערענטש

שריפות ברייננען שרעקלאַכע ליידן

מאַניטאָבאַס פייער פאַרלוסטן פאַר 1930
$2,746,304 אין פּראָפּערטי פאַרניכטעט
(29) מענשלאַכע לעבנס

אַלע קאָנען העלפן מאַכן מאַניטאָבאַ פייערפרואו דורך באַשיצן קענען פייער.

HON. W. R. CLUBB, Minister of Public Works and Fire Prevention Branch.
E. McGRATH, Provincial Fire Commissioner Winnipeg

קאָמוניסטישע דעמאָנסטראַציעס אין אָנטעריאָ

טאָראָנטאָ, אקט. 1. פאַרזוכן פון קאָ־מוניסטן דורכצופירן דעמאָנסטראַציעס אין פאַרשיידענע צענטרען פון אָנטע־ריאָ זיינען שנעל אונטערדריקט געווארן פון ליפּאַליצייַ לעצטן אונטן.

אין טאָראָנטאָ האָט די פּאָליציי צע־טרייבן צוויי קאָמוניסטישע גרופּן. דריי זיינען אַרעסטירט געווארן: פרעד ברענטן, 62 יאָר, ווערט אנגעקלאָגט אין וואָרן א שטיין אין א שוי־פענס־טער; הערמאַן רינדאַ, 26, — אין שטעדן דער פּאָליציי, און דזשאָן ווילי־סאָן, 23, איז פאַרהאַלטן אויף דער קלאָגע פון "וואָגראַנטס".

אין טימינס איז א קאָמוניסטישע דעמאָנסטראַציע דורכגעפירט געווארן רואיק, אין דער אריינמישונג פון דער פּאָליציי. אין קירקלאַנד לייק אין אין סאַדבורי זיינען קאָמוניסטישע דעמאָנ־סטראַציעס צעטרייבן געווארן.

מיטגלידער פון דעם קאַנאַדער האַרטיקאָלטשורעל קאָונסיל פאַר 1931, וועלכע אָרגן פאַר דעם אָפּזאַץ פון די ווייַנטרויבן

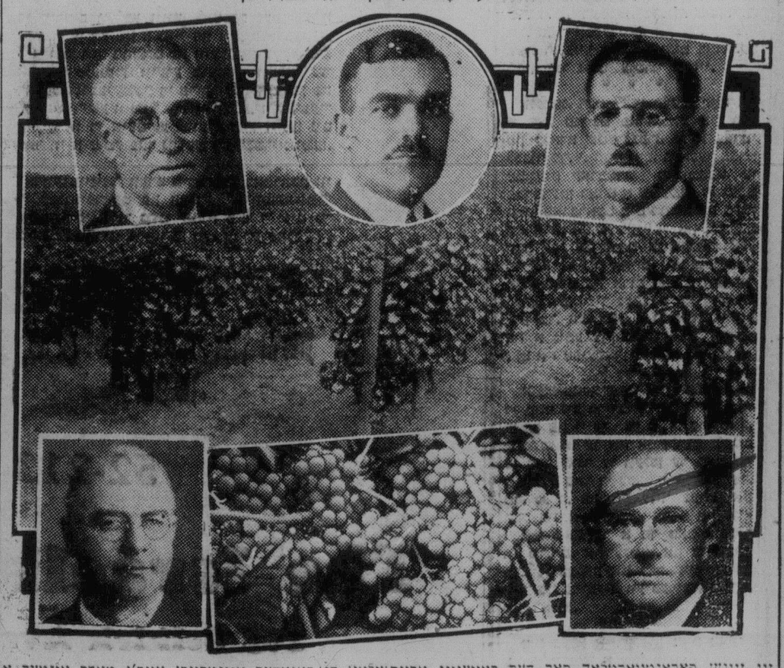

ווי זיינען פאַראַנטוואָרטלאַך פאַר דער באַוועגונג אַרויסצולאָזן די קאַנאַדער ווייַנטרויבן אויפ'ן מאַרק אונטער א באַשטימטן טרייד מאַרק — ביז "א" ברענד. פון אויבן: וו. ב. סאַמערסעט, טשערמאַן אָנטאַריאָ מאַרקעטינג בורד; מאַיאָר ל. פ. באַראָוס, פּעקרעטאַר־טרעזשערער, פּעגעריען האַרטיקאָלטשורעל קאָונסיל; ס. ב. באַוער, פּעקרעטאַר פון דעם אָנטאַריאָ גראָווערס מאַרקעט קאָונסיל; פון אונטן: ה. ל. קרעיס און א. וו. סמיט, ווייַנשטאָק פּלאַנצער.

דינסטאָג —

דעם 6־טן אָקטאָבער
וועט זיך אָנפאַנגען דרוקן אין
"דאָס אידישע וואָרט"
א נייער שפּאַנענדער
ראָמאַן
גליק און ראַכע

דער דאָזיקער ראָמאַן איז העכסט אינטערעסאַנט מיט זיין אויסערגעוויינלאַכן אינהאַלט און רייכע עפּיזאָדן וואָס ווערן אין אים געשילדערט מיט די שענסטע פאַרבן.

פאַרפעלט ניט צו לייענען די ערשטע פאָרזעצונג

איר וועט לייענען יעדע פאָרזעצונג מיט דער גרעסטער שפּאַנונג